

Zonder wrijving geen glans

'Social consequences 1V-
The search', 2013, acryl-
verf op papier, 2 tekenin-
gen, 42 x 29 cm (elk),
courtesy kunstenaar en
Lumen Travo Gallery,
Amsterdam.

Het werk van **Otobong Nkanga** duikt overal in Europa op. Niet voor niets. In haar grondstoffelijke installaties brengt zij wereldwijde, soms schrijnende verbanden op basale wijze in kaart.

DOOR SABETH SNIJDERS

Z

Ze is bezig met een experiment, vertelt Otobong Nkanga een maand voor de opening van haar eerste expositie in het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen (M HKA). Er bestaat draad gemaakt van basalt, het vulkanische gesteente dat ontstaat door de stolling van lava. Die wil Nkanga proberen te verwerken in een tapijt. Of het lukt weet ze niet – "dus schrijf het maar niet op" – maar het idee lijkt haar prachtig. Weven met een materiaal waarvan niemand ziet dat het uit de grond komt; het past perfect in het oeuvre van de in Nigeria geboren Nkanga (1974). Haar werk is moeilijk in een paar woorden samen te vatten, de kunstenaar wisselt continu van medium; ze doet performances, tekent, fotografeert, maakt installaties, sculpturen en tapijten. Maar een rode draad die steeds duidelijker door haar werk loopt, is haar fascinatie voor grondstoffen. En vragen als: hoe belanden ruwe materialen van de ene plek op de andere, hoe transformeren ze van de ene verschijningsvorm in een andere, wat zijn de consequenties voor mens en omgeving van het delven van natuurlijke materialen? Wat voor effect heeft dat op ons ecosysteem? Het blijkt niet eenvoudig om met Nkanga af te spreken. De kunstenaar reist momenteel van de ene

naar de andere Europese stad om werk te tonen. In september bouwde ze installaties in Lyon en Parijs en deed er performances. Tussendoor probeert ze nog te werken in haar atelier in Antwerpen, waar ze woont, en maakt ze af en toe een tussenstop in Nederland. In het Tilburgse textielmuseum weeft ze een van de wandtapijten die ze voor de expositie in Antwerpen heeft ontworpen. Als ik haar daar ontmoet, beslist ze net over de laatste details. "Laten we toch maar voor de zilverkleurige versieringen gaan", roept ze over het geratel van de getouwen heen naar de museummedewerkers.

persoonlijke herinneringen

Hoewel ze een groot deel van haar leven in verschillende Europese steden heeft doorgebracht – Nkanga studeerde en woonde lange tijd in Parijs en Amsterdam – noemt ze haar kindertijd in Nigeria ook cruciaal bij haar vorming. We zijn even het oorverdovende lawaai in het museumatelier ontvlucht en zitten op het binnenplein. Als kunstenaar niet alleen aandacht hebben voor wat je maakt, maar ook vragen stellen over de materialen waarmee je werkt, is voor haar evident, vertelt Nkanga. "Als kind verbouwden wij onze eigen groenten achter het huis. Ik speelde daar en stelde continu vragen

Probono Nkanga
Foto: Ivo van der Bent

In Tsumeb lag een heuvel
die groen zag van het
geoxideerde koper.
Nu is dat een gat met
delfafval. Alle rijkdom die
in de grond heeft gezeten,
schittert elders.

'In Pursuit of Bling', 2014,
installatie bij In situ-
Fabienne Leclerc, Parijs
[© Otobong Nkanga &
Berlin Biennale 2014]

als: wat is dit, hoe werkt dit. Je leert je veronderstellingen aan te passen. Op het moment dat er een worm tevoorschijn komt en je die wilt doden, hoor je je moeder zeggen: 'Nee, we hebben wormen nodig. Je luistert naar haar redenen, past je mening aan.' Vaak vertrekt Nkanga's kunst vanuit persoonlijke herinneringen, om vervolgens via grillige associaties en verbanden bredere onderwerpen aan te kaarten. Zo bestaat haar werk *Contained Measures of Tangible Memories* (2009) uit een opstelling met vijf natuurlijke producten zoals de donkerblauwe kleurstof indigo en het dubbelzout aluin. De stoffen, gepresenteerd in schalen, zijn zowel in Marokko als in Nigeria te vinden, maar de manier waarop ze worden gemaakt of gebruikt, loopt in beide landen sterk uiteen. Zo maakte men in Nigeria met aluin voedsel schoon, zoals slakken, in Marokko wordt het gebruikt als deodorant. In een videowerk belicht Nkanga het gebruik van de materialen zoals zij het zich herinnert en toont ze hoe waarde en functie afhankelijk zijn van context en geschiedenis.

stralend aureool

Sinds 2014 werkt Nkanga vooral rond het concept 'shine' of schittering, zowel in de meest letterlijke als figuurlijke zin. De mineralen die in haar huidige installaties opduiken zijn mica en malachiet. Ook hier begon de fascinatie door een herinnering die kwam bovendrijven. Terwijl ze voor *Contained Measures of Tangible Memories* in Marokko was zag ze in een kruidenwinkel het glasachtige mineraal mica. Nkanga: "Ik herinnerde me plots hoe ik als zevenjarige in Nigeria naar school wandelde en er onderweg soms mica op straat lag. We strooide het op onze huid omdat het in het licht reflecteerde." In Marokko wordt mica gebruikt bij rituelen om een geliefde te vinden, vertelt Nkanga. Tijdens een project in Berlijn enkele jaren later deed de kunstenaar meer onderzoek naar het materiaal. Het bleek overal ter wereld op te duiken in de meest uiteenlopende vormen; van kachelruitjes en kabels die bestand moeten zijn tegen branden - mica kan tegen een constante temperatuur van 550 °C - tot in glinsterende make-up. In de Duitse hoofdstad werd Nkanga ook getroffen door een ander soort 'schittering', namelijk de "stralende schoonheid" van de gebouwen om haar heen. Het viel haar op hoe veel gebouwen in Berlijn macht en prestige uitstralen, gebouwd lijken als een soort zelfpropaganda. Nkanga: "Waarom denk je dat mensen uit Syrië nu naar Duitsland willen? Duitsland heeft jarenlang een stralend aureool rondom zich opgetrokken, anderen willen ook in dat licht staan."

Maar terwijl ze naar het prachtige koperen dak van bijvoorbeeld de Gedächtniskirche keek, begon ze vragen te stellen over de geschiedenis ervan.

Nkanga: "Een van de stenen in mijn collectie, een malachiet, had dezelfde groene kleur als de verweerde koperen koepels. Wat was het verband, vroeg ik me af?" Tijdens haar zoektocht belandde Nkanga begin 2015 in Tsumeb (Green Hill), een stad in Namibië, die in 1905 door Duitse kolonisten werd gesticht en waar jarenlang malachiet werd gedolven. Lange tijd lag in het gebied een heuvel die groen zag van het geoxideerde koper. Nkanga slaat haar laptop open en toont foto's van wat zij aantroef in Green Hill in 2015: een reusachtig gat en delfafval. Alle rijkdom die ooit in de grond heeft gezeten, schittert nu elders.

Alle resultaten van haar persoonlijk zoektocht naar vormen van schittering of 'bling' bracht Nkanga samen in de installatie *In Pursuit of Bling*. Centraal staan twee manshoge wandtapijten, rug aan rug. Het ene is getiteld *The Discovery*, met motieven als landkaarten, die verwijzen naar het ontdekken van kostbare mineralen. Het andere, *The Transformation*, gaat over het bewerken van stoffen, met verwijzingen naar menselijke lichamen en chemische verbindingen. Rond de tapijten staan dertig tafeltjes met daarop de uiteenlopende verschijningsvormen van mica en malachiet, maar

'Diaspore', 2014, installatie en performance bij 14 Rooms, Bazel. Duur 10 uur per dag, uitgevoerd door zeven vrouwen
Op de vloer: print van een topografische kaart

'Taste of a stone: itiat esa ufok', 2013, performance in opdracht van de Sharjah Art Foundation, Verenigde Arabische Emiraten

'Crumbling Through Powdery Air', 2015, installatie in Portikus, Frankfurt

ook historische foto's van Green Hill en video's van een performance van Nkanga. De installatie nodigt volgens de kunstenaar bezoekers uit vragen te stellen: waarom ligt deze stof naast deze? Wat heeft het ene element met het andere te maken?

jute, rubber, basalt

Haar werk is geen opgeheven vingertje, vertelt Nkanga in Tilburg, het is niet haar bedoeling om bepaalde misstanden 'te onthullen'. "Mijn doel is mensen te laten reflecteren op de relatie tussen A en B." Ze vertelt dat volgens haar het onderwijs onvoldoende de nadruk legt op verbanden, zoals tussen de huidige aantrekkingskracht van Europa en in Afrika gedolven materialen. "Ik hoop dat mensen beseffen dat je bij bepaalde problemen niet kunt spreken over iets van 'daar' en 'hier'."

Naast de twee bestaande tapijten van *In Pursuit of Bling*, die eerder in Berlijn en Parijs waren te zien, werkt Nkanga in Tilburg ook aan de wandtapijten voor Antwerpen. Ze laat verschillende felblauwe 'testlapjes' zien op een van de vele weefgetouwen in de atelierruimte van het museum. "Sinds 2011 werk ik vaker met textiel", vervolgt Nkanga later. Inspiratiebronnen zijn voor haar niet alleen moderne

kunst, maar ook de handgeweven AsoOke-stoffen uit haar geboorteland of textiel dat in Kameroen wordt gemaakt en gedragen. Nkanga: "Patronen vertellen daar verhalen, zeggen iets over de identiteit van de mensen die het maken en dragen". Textiel is een geschikt medium voor iemand die graag zaken samenbrengt. Nkanga vertelt dat tapijten haar de kans geven om 'gelaagdheid' aan te brengen in haar werk. Ze vertelt ze dat ze in het midden van het blauwe tapijt dat nu in Tilburg wordt geweven, foto's zal hangen. Waarschijnlijk archiefphoto's van de mijn in Green Hill. Nkanga: "Maar ook met de materialen die je gebruikt in zo'n tapijt vertel je iets, ik gebruik bijvoorbeeld graag jute of rubber." En in het tweede nieuwe tapijt dat ze in Antwerpen toont misschien dus ook basalt, maar dat is nog niet zeker.

Soberik Snijders is journalist

In situ: *Chibang Nkanga. Kneuzingen en glans*, 16 oktober 11m 17 januari, M hka, Leuvenstraat 32, Antwerpen, di 11m zo 11-18, do 11-21; toegang € 8,00; mthka.be

Museum Antwerpen wijdt in 2016 een tentoonstelling aan de kunstenaar